

גזירת הקנטוניסטים - עבודת כיתה

לפניכם ציטוטים מתוך עדויות וסיפורים של חיילים קנטוניסטים על עצמם:

עדויות של חיים מרימזון (נחטף בהיותו בן 11 בשנת 1854, שנתיים לפני ביטול גיוס הקטינים ושירת 25 שנה):

תוך הליכה לחנות פניתי לרחוב וורשסקי לקראתי נסעה כרכרה עם צמד סוסים. בעל העלילה היה לוי ליטאי. הכרכרה ישובו שני יהודים מבולגרים. אחד היהודים שאל אותי: "איפה אתה כאן בעל הפונדק? אמרתי שנה בקצה הרחוב ואני הולך בדיוק לשם."

-בוא תעלה נקפיל אותך.

כיוון שהתיישבתי הם אמרו לבעל העלילה כמה דברים בשפה הליטאית. והוא הנץ את השוט והסוסים התחילו לצהור... כשהלכנו לפונדק אמרתי להם לעצור אך הם המשיכו לצהור עד שהליטאי לחורשה... פתאום תפסתי שאלו הם החוטפים. "חאפרים" שחוטפים אנשים לליטא. התחלתי לברוח ולצדק...

המשך עדויות של חיים מרימזון:

התייצתי עם ילד בשם טרינבלט. אמר לי טרינבלט: "שעתי שמונחים אותנו למקום שם כופים על היהודים להתנצר. מי שמסר מייסרים ומכים אותנו. אך מי שיוותר מלאמים אותו עד ליל שמונה עשרה את כל מצעי הצבא ואז מכשירים אותו להיות קצין. אני בחיים לא אתפתה לא אמיר את אלוקי אבותיי בקצונה שלהם... שיהיה לך אותי מה דעתך, אני אלצה בברכות קידוש השם שכלה בלן עצה?"

- "שם אני רוצה למות על קידוש השם, אבל אני פוחד שמא יפקדו אותי יצר הרע ויפתה אותי להיות אצון ולהסתובב במדים מפוארים של קצין. ושאתן פקודות לחיילים ובערב אלך לתיאטרון."

- "ומה ילדיו אבא ואמא? הם יקלעו, הם יבכו. והרי דמעות של הורים מליטות לכסא הכבוד. שם קצינים באים לקצם. הנשמה המסומנת של תעלה לשמים וסם המלאך הנורא. המלאך המופקד על השאול. ישאל: מה שמך? שמי איילון. תענה המלאך ילד: אין אצלו שם כזה, לך לאיילון שם. ואז הנשמה המסומנת של תעופף בכל העולם כמו פרפר לילה... תחשוב רק על זה ולא יתחשק לך יותר להיות קצין."

כך ניסו במשך כל הנסיעה לפתור בשללנו הליטות את בעיית השולל. לא פסע השלינו זיכרונות מן החיים בבית או זיכרונות של הסעודות שנהגו לאכול ב"חייזר" ונזכרנו במעשי השוכחות שלנו. שרנו שירי שבת והצללנו כאלו אנחנו בצחנים בחתונות בקיטור. חינקנו זה את זה שלא יפול ברחונו.

מתוך זכרונותיו של משה שפיגל - 1911

שמי משה שפיגל. נולדתי להורים אמידים במחוז זאסלב, פלך ווהלין. כשהייתי בן 6 התייתמתי מאבי. כשמלאו לי שבע שנים חטפוני בשנת 1851 לצבא ואמי שילמה כסף רב כדי לפדות אותי. אלא שבגיל 8 חטפו אותי שוב. זה קרה כך: נמצאו יהודים מתווכים שהיו מוכנים תמורת כסף רב, להעביר אותנו כביכול את הגבול. בפועל עסקו בכך גויים מולדובנים. הם לקחו אותי ועוד קבוצה גדולה של ילדים והשאירו אותנו בשיחים על יד הגבול. הגויים הללו הזהירו אותנו שנשב בשקט והסתלקו. לפנות ערב הגיעו למקום ה"מסתור" שלנו חיילים רכובים על סוסים ולקחו אותנו למחבוש, ובעצם יום השבת כבלו אותנו באזיקים... הכניסו אותנו לעגלות ויצאנו לדרך. המון אנשים בוכים ליוו את המסע כאילו ליוו אותנו לבית קברות. אבות ואימהות הלכו אחרי ילדיהם קילומטרים רבים. כשאמא נפרדה ממני ודמעות בעיניה אמרה לי: "אל תמיר, בני, את דתנו..."

הגענו למוסקבה, היה קור איום. פיזרו אותנו בדירות של נוצרים בפרברי העיר. אך הם לא רצו שנישאר, וצעקו עלינו בקללות: "ז'ידים, רוצחי...". בנתיים החיילים המלווים שדדו מאיתנו כל מה שהיה לנו והתחילו להשתכר ולהשתולל. למעשה הפקירו אותנו לחלוטין....

בדרך חלו הרבה ילדים מאוכל גרוע, ממחלות משונות ומקור...

המשך זכרונותיו של משה שפיגל- 1911

אחרי מנוחה של חודש הכניסו אותנו למסגרת קשוחה. פעמיים ביום ערכנו תרגילים. עיקר התרגול היה עמידה והליכה תקנית. במיוחד היה קשה ללמוד לצעוד. היה צריך להרים רגל אחת ולעמוד על השניה. חלשים היו מתמוטטים מזה... עמדנו בתור בתנוחת פסל, והיה כל כך קשה עד שילדים בכו, אך הסמלים העמידו פנים כאילו אינם רואים דבר....

לרוע מזלי, בשיער ציור הייתי אמור לצייר כף רגל של נשר. לא הצלחתי לצייר, וספגתי "פרסים יבשים". המורה הרביץ לי בצלע של סרגל מברזל בכף ידי, הוא הרביץ ואמר לי: "מה ז'יד? אינך רוצה ללמוד לצייר את ה... שבכנסיה?"

למזלי הכניסו אותי לבית חולים על כך שכאבו לי הידיים בגלל המכות. יותר מאוחר למדתי מקנטוניסטים אחרים להאדים את העיניים כדי להאריך את השהות בבית החולים. לחובש, יהודי משומד, היה לב רחמן. הוא שיתף איתנו פעולה ולא נתן לנו טיפות עיניים, כי ידע שבאמת אין לנו בעיה.

בנתיים נשארו רק שלושים או ארבעים ילדים מתוך מאה ועשרה הילדים שסרבו להתנצר. הציקו ונקמו בנו בלי הרף כדי שניכנע לשידול להמרת הדת. הם היו מעונינים לדווח שכאילו התנצרו ללא כפייה.

מתוך זכרונותיו של אליהו (ישראל לייב) איצקוביץ'

הייתי בן 7 כאשר נחטפתי על ידי החוטפים היהודים בשעת תפילת הבוקר. אמי ניסתה לנצוק לצורה, להתנכד, אבל שם דבר לא עלה. בדירה שאליה הצבירו אותי מצאתי עוד כמה עשרות ילדים אומללים. היה לי קשר עם אמא ועם עוד קרובים נוספים למאמץ להשתחרר... בטופס הניסוי שלי נמצא רשום: "ישראל איצקוביץ, בן 12, גויס ב-23.10.53 בתמורה למבוארים שנמלטו משירות צבאי".

כשיצאנו לדרך כל הציר ליוותה אותנו. האדמה רצדה מצרחות איומות. אותנו הצמיסו לתוך עצלות, בכל עצלה שיה ילדים. כל יום נסענו כ-30 קילומטר. בתחנות היינו לנים בבתים קרים עם רצפת אדמה... לכל שלשה ילדים חדשים הוצמדו "מחנק". תפקיד המחנקים היה להכניס אותנו ל"צניינים", וזאת הם עשו ברצון רב-הרביצו בלי הרף. דבר ראשון שעשו- חטפו מאיתנו את התפילין, ארבע הכנסות והסידורים, אינני יודע מה עשו עם כל זה...

כל צרע לפני ההשכבה בשעה תשע בערב המפקד היה נשכב במיטתו ומצווה על כמה ילדים לאשת אליו ולכרוצ על הכרכים... ולבסוף היה דורש בניה מאיימת מן הילדים שיתנצרו. מי שהסכים, היה משוחרר ליסון, ולמחרת היום היו מחלקים לו תוספת לחם ובגד חדש. מי שסרב היה נשאר למשק כל הילדה על הכרכים ומפספס את זמן חלוקת הלחם ואם סופג צונשים בלי סוף. ברור שבמצב כזה לא היה כוח לילדים קטנים להתנכד, והם היו מסכימים להתנכד. ילדים גדולים, מצד גיל 12, התנכדו ביתר עקשנות ואם סבלו יותר. מדי פעם בפעם היינו מקבלים ידיעה על כך שאחד החברים נאסר למות. עד תחילת 1956 כל הדוד התנכד... לכאורה היינו אמורים להנות מצתה והלאה משוויון עם כל יתר הנוצרים, אך התקווה הזאת היתה לשווא. בכל קטטה עם חבר נוצרי היינו סופגים צלבונות: "ז'יד מלאכלק". כבר מאז החלטתי לחזור לחיק היהדות.

קרא את קטעים וענה על השאלות הבאות:

1. תאר כיצד גויסו הילדים היהודים לצבא?
2. הצג מה היתה תגובת המשפחה לגיוס?
3. פרט מה היה היחס כלפי הילדים היהודים שנלקחו לצבא?- התייחס לתחום הפיזי-גשמי ותחום הרוחני.
4. מה החזיק את הילדים היהודים שנמנעו מלהמיר את דתם?
5. הבע את עמדתך לגבי גזירת הקנטוניסטים- התייחס בתשובתך לפחות לארבעה נתונים מתוך הקטעים.